

REGIIMIN JA JÄRJESTELMIEN LEGITIMITEETTI

TOIMI-TYÖRYHMÄ 7.3. 2018

Olli Kangas

ESITYKSEN SISÄLTÖ

- Taustaa
- Mitä on legitimizeetti ja miksi legitimisaatio on tärkeää?
  - Candida pro causa ense candido
- Poliittisen regiimin legitimizeetti
  - Älä usko pappiin, poliisiin, älä pääoman renkien lupauksiin
- Yksittäisten järjestelmien legitimizeetti ja legitimisaatio
  - Aisopos: muurahainen ja heinäsiirkka
  - Saadut edut vs. velvoitteet
- Pari esimerkkiä

Mitä on legitimizeetti?

- John Rawls (1971):
  - "A just system must generate its own support. This means that it must be arranged so as to bring about in its members the corresponding sense of justice, an effective desire to act in accordance with its rules for reasons of justice, an effective desire to act in accordance with its rules for reasons of justice."
- Seymour M. Lipset (1981):
  - "Järjestelmän legitimizeetti on kyky luoda ja ylläpitää käsitystä, että olemassa olevat instituutiot ovat yhteiskunnalle parhaiten soveltuvia."
- Legitimeetin edellytykset:
  - Järjestelmä vastaa arvoja, asenteita ja mielipiteitä
  - Luottamus järjestelmään
  - Velvoitteiden ja etujen tasapaino

Legitiimisyys ja legitimaatio

(John Locke: Legitimacy and justification)

- Rawlsille legitimizeetti merkitsi sitä, että järjestelmän legitimaatio = valtaa käytetään / instituutiot toimivat siten, että järkevät (reasonable & rational) ihmiset voivat hyväksyä ko. toimintaperiaatteet
  - Candida pro causa ense candido:
    - Puhtain aseinen puhtaan asian puolesta
    - Likaisin aseinen puhtaan asian puolesta
    - Puhtain aseinen likaisen asian puolesta
    - Likaisin aseinen likaisen asian puolesta
- Määrittääkö proseduraalinen (legitimaatio) vai lopputuloksen oikeudenmukaisuus legitiimisyyden?
- Proseduraalisuus:
  - Nozick (libertanistit): jos asiat on hankittu laillisin keinoin, ne ovat legitiimejä, eikä ole syytä uudelleenjakoon
  - Rawls: eroja tuottavien instituutioiden on oltava avoimia kaikille
- Lopputulos määrittää legitimeetin:
  - Kollektivistit: Aristoteles, Hegel, Marx, sosialidemokratia
  - Uudelleenjakoa tarvitaan

Usein keinojen ja päämäärän välillä ristiriitaa

- Tarveharkinnassa uudelleenjako tehokkainta per käytetty euro mutta ei lopputuloksen tasolla
- Uudelleenjaon paradoksi:
  - ”Mitä enemmän keskitymme auttamaan vain köyhiä, sitä vähemmän lopulta autamme heitä; mitä enemmän kohdistamme tuen yksinomaan köyhille, sitä vähemmän todennäköisesti lievennämme köyhyyttä.”
- Polittisesti vaikeaa kun legitimitaation prosessi ja lopputuloksen legitimiisyys ovat ristiriidassa
- Suomalaisilla ‘into himo tasa-arvoon’ (ks. seuraava slaidi)
  - Annetaan köyhille-periaate
    - Säästetään rahaa ja autetaan köyhiä
  - Mutta syytä muistaa uudelleenjaon paradoksi

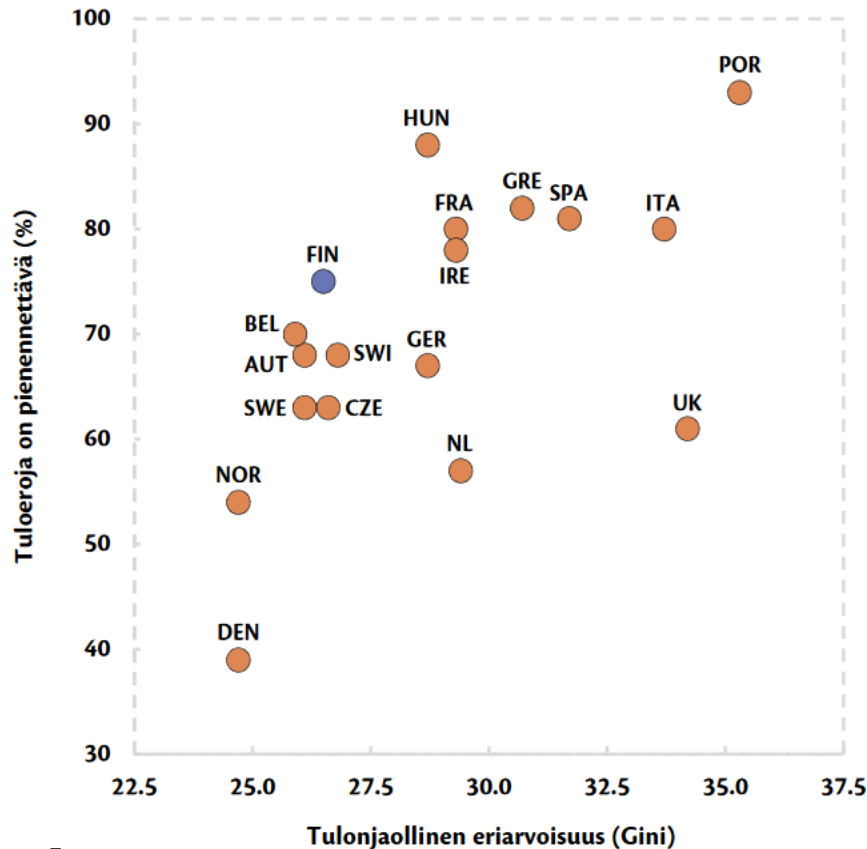
Aisopos: Muurahaiset ja heinäsiirkka

- Lopputuloksen hyväksyttävyyttä ja siihen liittyvän uudelleenjakoa (=sosiaalipolitiikkaa) määrittää:
  - Oliko heinäsiirran (muurahaisten) käytös valinnaista
  - Vai toimivatko ne lajiominaisuuksiensa mukaan
- Uudelleenjaon peruskysymyksiä ovat:
  - miksi tarvitset apua ja kuka sinä olet?
- Uudelleenjaon paradoksi: ”Mitä enemmän keskitymme auttamaan vain köyhiä, sitä vähemmän lopulta autamme heitä; mitä enemmän kohdistamme tuen yksinomaan köyhille, sitä vähemmän todennäköisesti lievennämme köyhyyttä.”

Intohimo uudelleenjakoon ja järjestelmän legitimizeettiä ehdollistava nelikenttä

(Apunen & al. 2013)

Intohimo uudelleenjakoon

Järjestelmän legitimizeetti

Osallistuu rahoitukseen	Saa etuutta	
	Ei	Kyllä
Ei	1. OK	2. Napina
Kyllä	3. Napina	4. OK

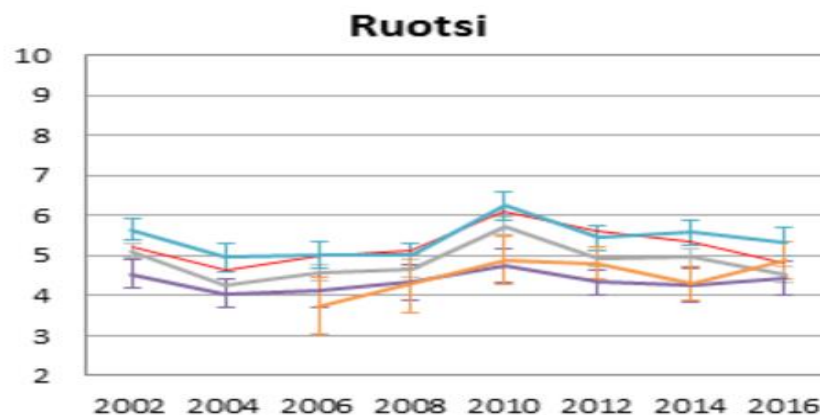
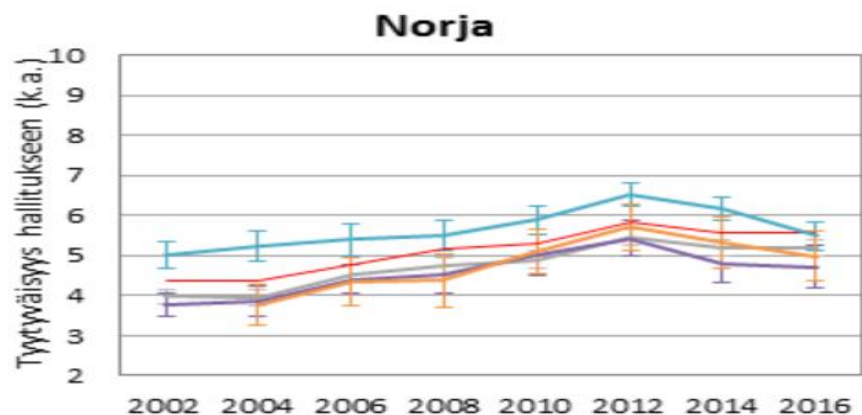
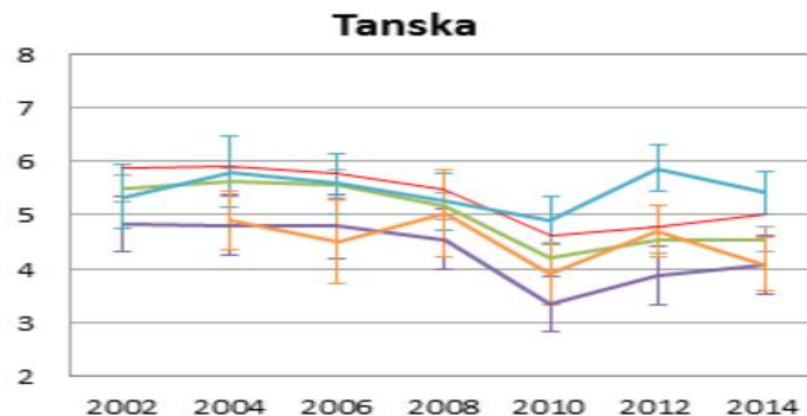
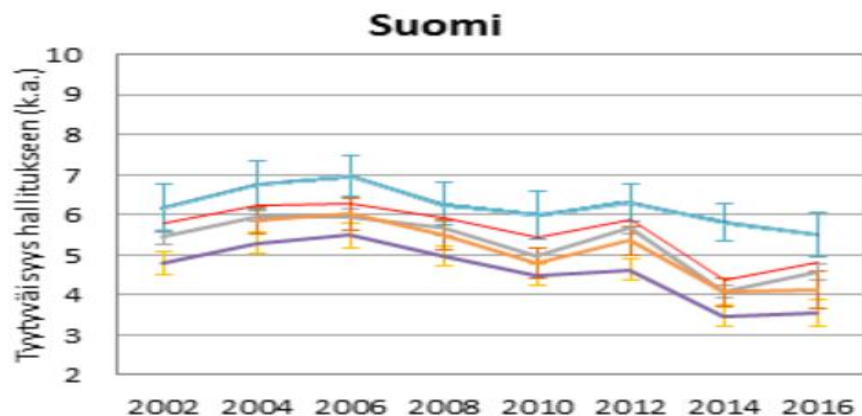
- Laatikko 2. esim toimeentulotuki:
  - 'vapaamatkustajat', 'olemisysteiskunta'
- Laatikko 3. verokapina
  - Maksan mutta en saa

Järjestelmien legitimizeetti ja legitimitaatio

Muutama empiirinen esimerkki molemmista

Luottamus hallitukseen (0 = ei luota lainkaan, 10 = luottaa täysin) TITA, Policy Brief 2/2017 <http://blogit.utu.fi/tita/tyytyvaisuus-hallitukseen-on-laskenut-2000-luvulla/>

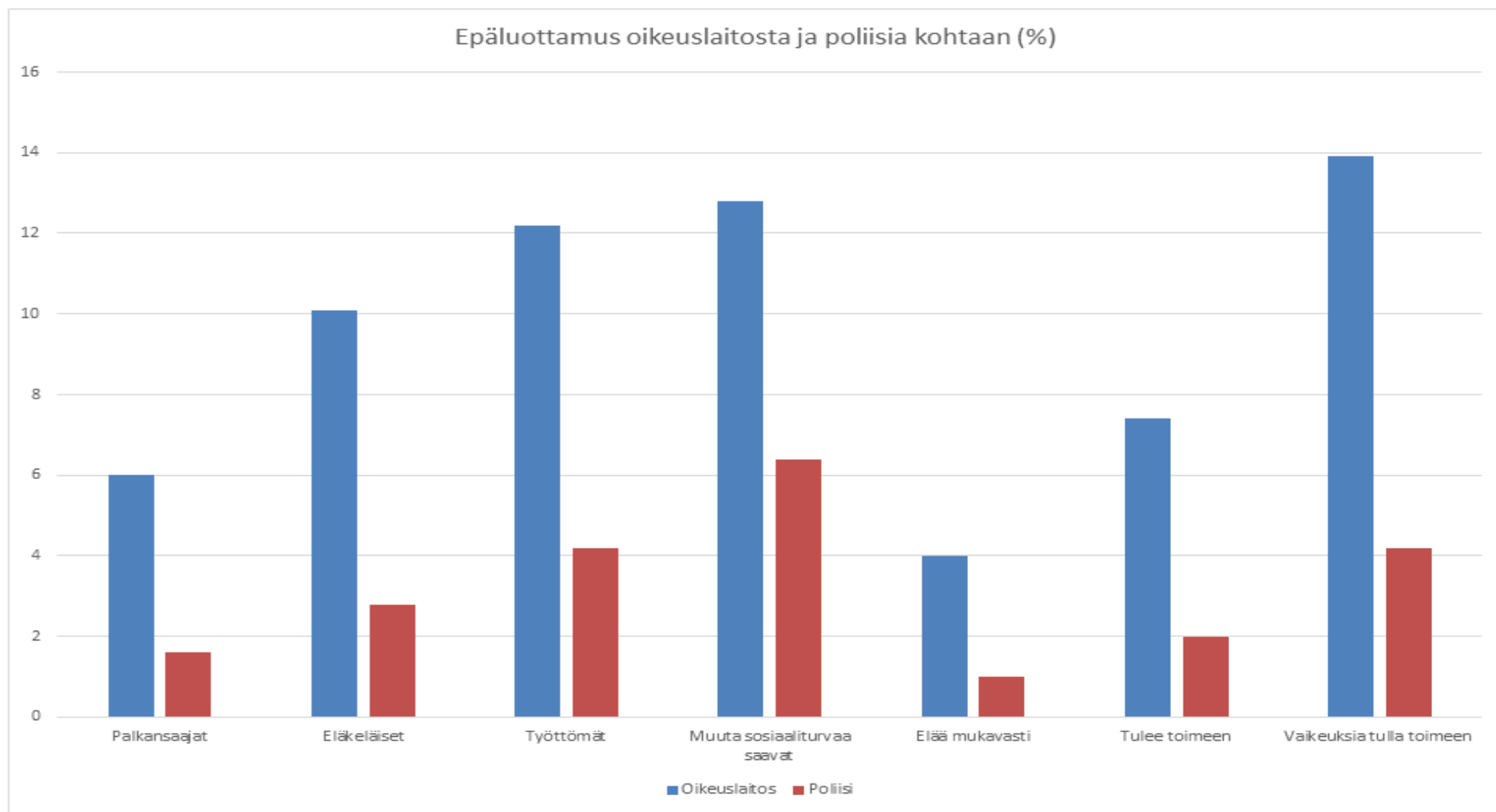

Poliittinen osallisuus ja toimeentulo (ESS 2016)

Näkemykset politiikasta ja poliittisesta osallistumisesta	Miten hyvin tulee toimeen nykyisillä tuloilla			
	Erittäin hyvin	Hyvin	Huonosti	Erittäin huonosti
En ole lainkaan kiinnostunut politiikasta	5%	8%	8%	22%
Ihmisillä ei ole lainkaan mahdollisuuksia vaikuttaa hallituksen toimintaan	8%	13%	15%	20%
Poliittinen järjestelmä ei lainkaan anna mahdollisuuksia osallistua	4%	9%	9%	25%
Minulla ei ole lainkaan mahdollisuuksia osallistua poliittiseen toimintaan	17%	26%	25%	40%

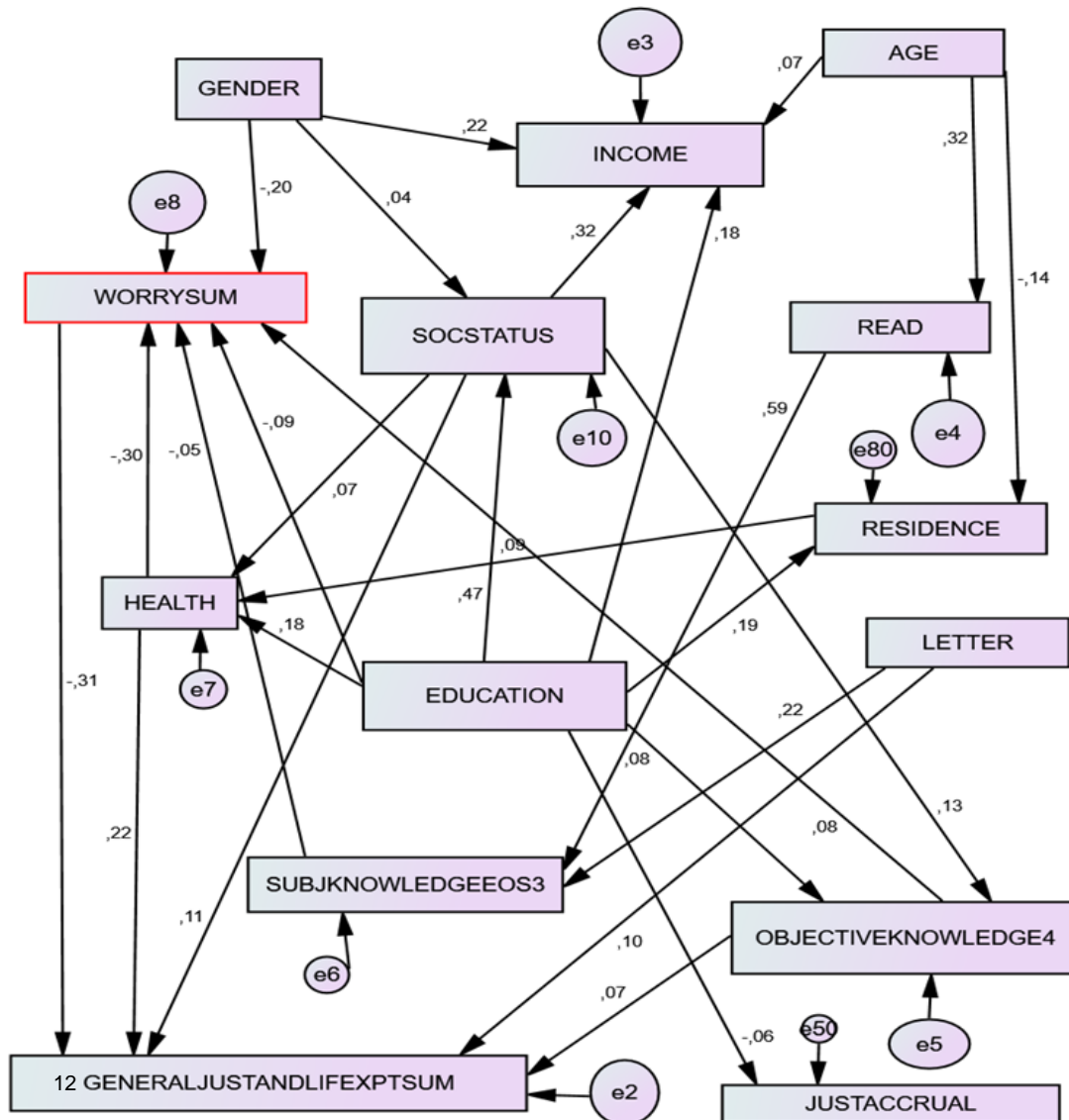
Sosiaalinen tilanne vaikuttaa legitimizeettiin

(TITA Policy Brief 4/2018; <http://blogit.utu.fi/tita/luottamus-ja-sosiaaliturva-yhteiskunnallisen-turvallisuuden-takeena/>)

Esimerkki legitimiteetistä ja legitimisaatiosta eläkeuudistus 2017

(Airio, Tenhunen, Kangas, Koskenvyyo & Kuivalainen 2017)

- Tutkimme kokeellisella kyselytutkimuksella vuoden 2017 eläkeuudistuksen oikeudenmukaisuutta
- Jotka saivat uudistusta koskevan ETK:n infokirjeen (vaikka eivät olisi lukeneetkaan sitä) pitivät uudistusta oikeudenmukasempan kuin kotrollit, jotka eivät infoa saaneet
- Anerkenntnis /recognition legitimisaation pohjana

Myös byrokratia voi nakertaa uskottavuutta (esimerkkinä dementiapotilaan hoitoketjut, Kalliomaa-Puha & Kangas 2015)

- Järjestelmän monimutkaisuus nakertaa uskottavuutta
- Jos ihmiset eivät ymmärrä toimitalogikkaa, syntyy vääriä (ja helpon populistisia) näkemyksiä
  - Esim. taitettu indeksi, vakuutuksen ansiosidonnaisuus, katottomuus, vakuutuslääkärit
- Esimerkkejä on viljalti yhteiskuntapolitiikan eri lohkoilta

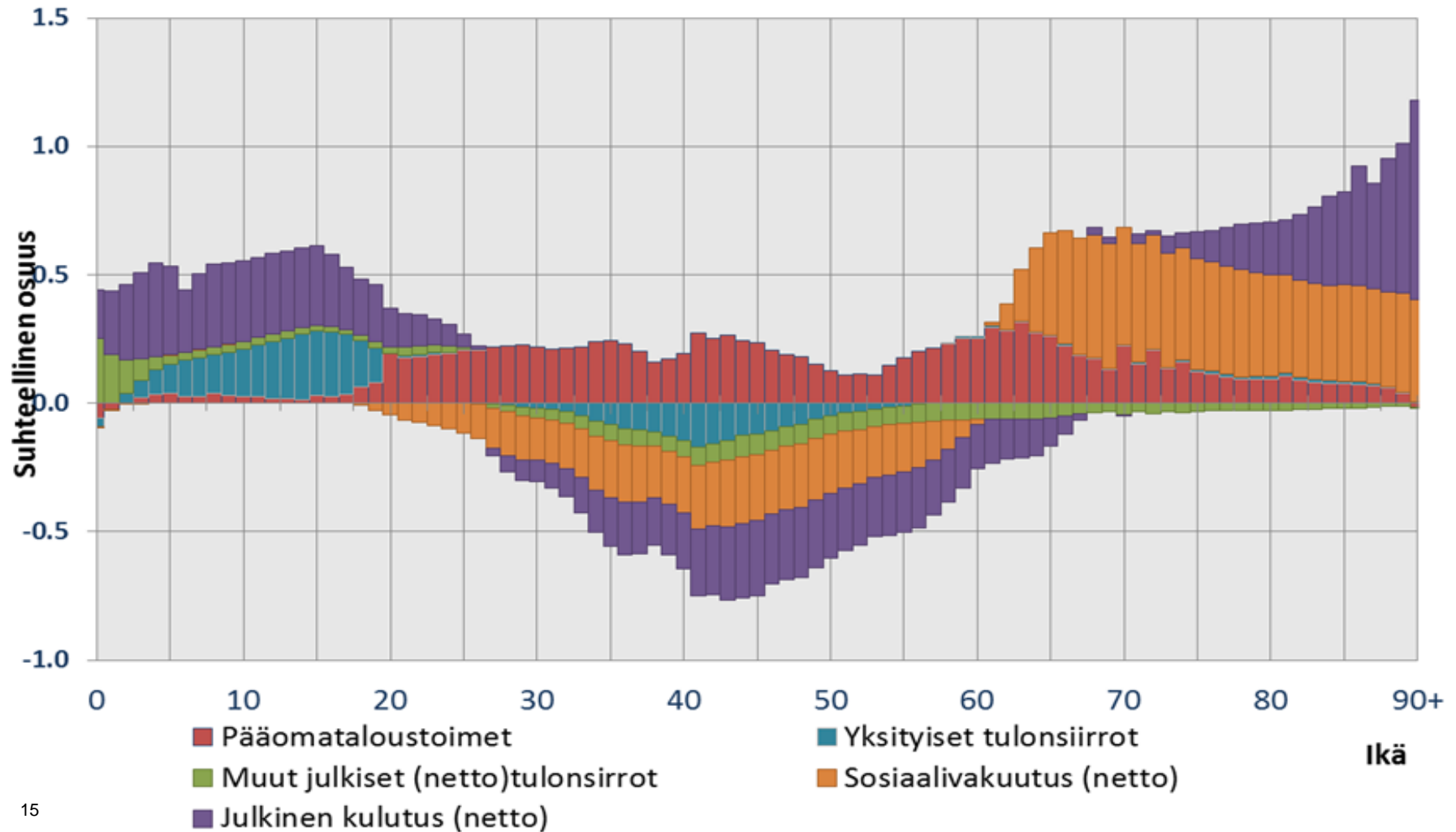

Järjestelmä ei ole legitiimi, jos sen taloudelliseen kestävyyteen ei uskota (legitimiteettiin tarvitaan sekä sosiaalinen että taloudellinen kestävyys) Takala 2015

	Eläke takaa kohtuullisen toimeentulon vanhuudessa		Eläke takaa kohtuullisen toimeentulon, jos henkilö tulee työkyvyttömäksi	
	2011	2014	2011	2014
kaikki	63,1 (60,9–65,2)	54,2 (51,9–56,4)	47,9 (45,6–50,1)	37,2 (35,0–39,3)
Sukupuoli	0,0074	0,0001	0,0145	0,0001
Miehet	66,2 (62,9–69,4)	59,5 (56,3–62,6)	50,4 (47,0–53,8)	41,6 (38,4–44,8)
Naiset	60,1 (57,2–63,0)	48,8 (45,8–51,9)	45,5 (42,5–48,4)	32,7 (29,9–35,6)
Ikäryhmä	0,0001	0,0001	0,0599	0,3474
Alle 25	68,9 (59,4–78,4)	64,9 (59,1–70,6)	42,6 (32,5–52,7)	43,8 (37,9–49,7)
25–34	75,4 (70,5–80,3)	57,8 (52,8–62,9)	48,8 (43,1–54,4)	39,3 (34,3–44,2)
35–44	68,9 (59,4–78,5)	58,8 (53,4–64,3)	47,8 (42,7–53,0)	38,8 (33,4–44,1)
45–54	64,4 (59,5–69,4)	49,4 (44,5–54,3)	44,7 (40,3–49,1)	31,9 (27,3–36,5)
55–64	58,1 (53,7–62,5)	46,7 (42,1–51,3)	50,2 (46,4–54,0)	35,5 (31,0–39,9)
Yli 65	56,0 (52,3–59,8)	46,3 (36,5–56,2)	55,6 (47,6–63,6)	34,8 (25,4–44,1)
Koulutusaste	0,0001	0,0001	0,6508	0,2629
Perusaste	52,7 (46,9–58,5)	49,5 (43,3–55,7)	48,7 (42,9–54,4)	38,6 (32,5–44,6)
Keskiaste	60,1 (56,7–63,6)	47,6 (43,9–51,2)	46,8 (43,2–50,4)	34,4 (30,9–37,9)
Alempi korkea-aste	65,8 (62,0–69,6)	55,0 (51,2–58,8)	46,9 (42,8–51,0)	36,3 (32,7–40,0)
Ylempi korkea-aste	76,2 (71,2–81,1)	71,2 (66,2–76,3)	53,8 (47,8–59,8)	42,7 (37,2–48,3)
Pääasiallinen toiminta	0,0001	0,0002	0,3796	0,1414
Työssä	63,2 (60,6–65,8)	55,2 (52,3–58,0)	47,8 (45,1–50,5)	35,6 (32,9–38,3)
Työtön	54,0 (45,7–62,2)	44,0 (35,8–52,1)	42,9 (34,8–51,0)	35,3 (27,4–43,1)
Eläkkeellä	54,2 (48,4–59,9)	48,6 (43,2–54,0)	52,3 (46,5–58,0)	35,9 (31,7–42,1)
Muusta syystä poissa työelämästä	73,6 (67,6–79,6)	62,1 (56,3–67,8)	47,5 (40,5–54,5)	45,2 (39,3–51,0)
Tuloviidennekset	0,0016	0,5767	0,0877	0,2015
I (alimmat tulot)	63,0 (58,2–67,8)	53,7 (48,3–59,0)	44,2 (39,2–49,3)	39,0 (33,7–44,2)
II	63,0 (58,2–67,8)	53,5 (46,1–58,8)	47,9 (42,9–52,9)	36,0 (30,9–41,1)
III	56,3 (51,4–61,3)	46,5 (41,2–51,8)	46,2 (41,1–51,1)	32,7 (27,9–37,7)
IV	61,9 (57,2–66,7)	57,9 (52,7–63,2)	48,6 (43,6–53,5)	35,5 (30,4–40,6)
V (korkeimmat tulot)	70,3 (65,8–74,7)	64,9 (59,9–70,0)	53,3 (48,3–58,3)	41,3 (36,1–46,6)

	Eläke takaa kohtuullisen toimeentulon kun perheen huoltaja kuolee		Luvatut eläkkeet pystytään maksamaan tulevaisuudessa	
	2011	2014	2011	2014
kaikki	38,9 (36,8–41,1)	28,9 (27,0–31,0)	35,1 (33,0–37,3)	29,7 (27,7–31,8)
Sukupuoli	0,3804	0,4046	0,0001	0,0001
Miehet	37,2 (34,0–40,5)	28,8 (25,8–31,7)	40,8 (37,5–44,2)	33,8 (30,8–36,9)
Naiset	40,5 (37,6–43,4)	29,2 (26,5–31,9)	29,8 (27,1–32,5)	25,6 (23,0–28,2)
Ikäryhmä	0,0001	0,1033	0,0005	0,0007
Alle 25	29,9 (20,7–39,2)	33,6 (28,0–39,3)	40,0 (29,9–50,2)	31,6 (26,0–37,2)
25–34	38,5 (33,0–43,9)	28,5 (23,9–33,0)	29,4 (24,2–34,5)	21,3 (17,1–25,5)
35–44	38,7 (33,6–43,7)	34,3 (29,0–39,5)	26,3 (21,7–30,9)	18,2 (14,0–22,4)
45–54	38,3 (34,0–42,7)	26,9 (22,6–31,2)	34,2 (29,9–38,4)	31,1 (26,4–35,6)
55–64	42,3 (38,6–46,1)	26,6 (22,5–30,8)	44,1 (40,3–27,9)	40,4 (35,9–45,0)
Yli 65	43,8 (35,8–51,8)	23,6 (15,3–31,9)	47,6 (39,6–55,7)	44,8 (35,0–54,6)
Koulutusaste	0,8753	0,0056	0,1083	0,1837
Perusaste	36,6 (33,0–44,2)	27,7 (22,2–33,3)	43,5 (37,7–49,2)	33,6 (27,7–39,4)
Keskiaste	38,9 (35,4–42,4)	24,7 (21,5–27,8)	37,2 (33,7–40,6)	28,9 (25,6–32,2)
Alempi korkea-aste	38,5 (34,6–42,5)	30,4 (26,9–33,8)	29,5 (25,9–33,2)	28,6 (25,2–32,1)
Ylempi korkea-aste	41,7 (35,8–47,8)	36,4 (31,0–41,8)	33,0 (27,4–38,7)	30,3 (25,2–35,4)
Pääasiallinen toiminta	0,0064	0,0739	0,0002	0,1004
Työssä	40,0 (37,4–42,6)	30,2 (27,6–32,8)	32,9 (30,4–35,4)	26,6 (24,1–29,1)
Työtön	31,4 (24,3–38,4)	24,2 (17,3–31,1)	32,0 (24,5–39,5)	32,5 (24,8–40,2)
Eläkkeellä	39,2 (34,9–43,4)	22,5 (18,0–27,0)	53,7 (47,9–59,5)	42,5 (37,2–47,8)
Muusta syystä poissa työelämästä	34,7 (28,3–40,1)	34,1 (28,6–39,6)	34,4 (27,7–41,2)	27,1 (21,8–32,3)
Tuloviidennekset	0,4695	0,0008	0,0001	0,0033
I (alimmat tulot)	38,3 (33,4–43,2)	29,7 (24,8–34,5)	33,1 (28,3–37,9)	25,0 (20,3–29,7)
II	38,9 (34,0–43,7)	29,7 (24,8–34,6)	31,3 (26,7–36,0)	27,9 (23,1–32,7)
III	39,2 (34,3–44,1)	23,6 (19,1–28,1)	33,7 (28,9–38,6)	28,6 (23,9–33,4)
IV	39,2 (34,3–44,0)	28,8 (24,0–33,6)	36,6 (31,9–41,4)	28,8 (23,9–33,6)
V (korkeimmat tulot)	39,3 (34,5–44,2)	36,5 (31,3–41,6)	41,6 (36,7–46,5)	32,4 (27,4–37,4)

Elinvaihejäämän rahoitus ja käyttö iän mukaan suhteessa 30–49-vuotiaiden keskityötuloon vuonna 2014 (Vaittinen 2017)

Eläkepolitiikan (legitiimit) periaatteet (Airio & Kangas 2017)

MÄÄRÄYTYMISPERUSTE	KYSYMYKSET
	Mitä mieltä olette seuraavista väittämistä?
"TASAELÄKE": Legitimaatio: "aritmeettinen kaikille samaa tasa-arvo"	Tulisiko lakisääteisten eläkkeiden olla yhtä suuria kaikille?
"TYÖHISTORIA": Legitimaatio: "ahkerasta työstä muurahainen palkitaan –meritokratia"	Tulisiko lakisääteisten eläkkeiden olla suurempia niille, jotka ovat työskennelleet ja maksaneet eläkevakuutusmaksuja suurimman osan elämästään, ja vastaavasti pienempiä niille, jotka ovat olleet työelämässä vain muutaman vuoden?
"ANSIOTULOT": Legitimaatio: "suhteellinen tasa-arvo, Matteus –periaatteelle pohjautuva niille, joilla on annetaan –meritokratia"	Tulisiko lakisääteisten eläkkeiden olla suurempia niille, joilla on ollut korkeat työaikaiset tulot ja vastaavasti pienempiä pienituloisille?
"ELÄKEMAKSUT": Legitimaatio: "maksuperusteinen meritokratia, maksujen ja etuuksien vastaavuus"	Kaiken kaikkiaan, tulisiko eläkkeen riippua siitä, kuinka paljon ihmiset ovat maksaneet eläkevakuutusmaksuja työssäoloaikanaan?

- Suomalaisilla on vahva meritokraattinen näkemys legitiimistä eläketurvasta
- Tosin takuueläkeellä myös laaja kannatus
- Tulosidonnaisuus ei saa varauksetona kannatusta
- Eläkekattoa vaaditaan

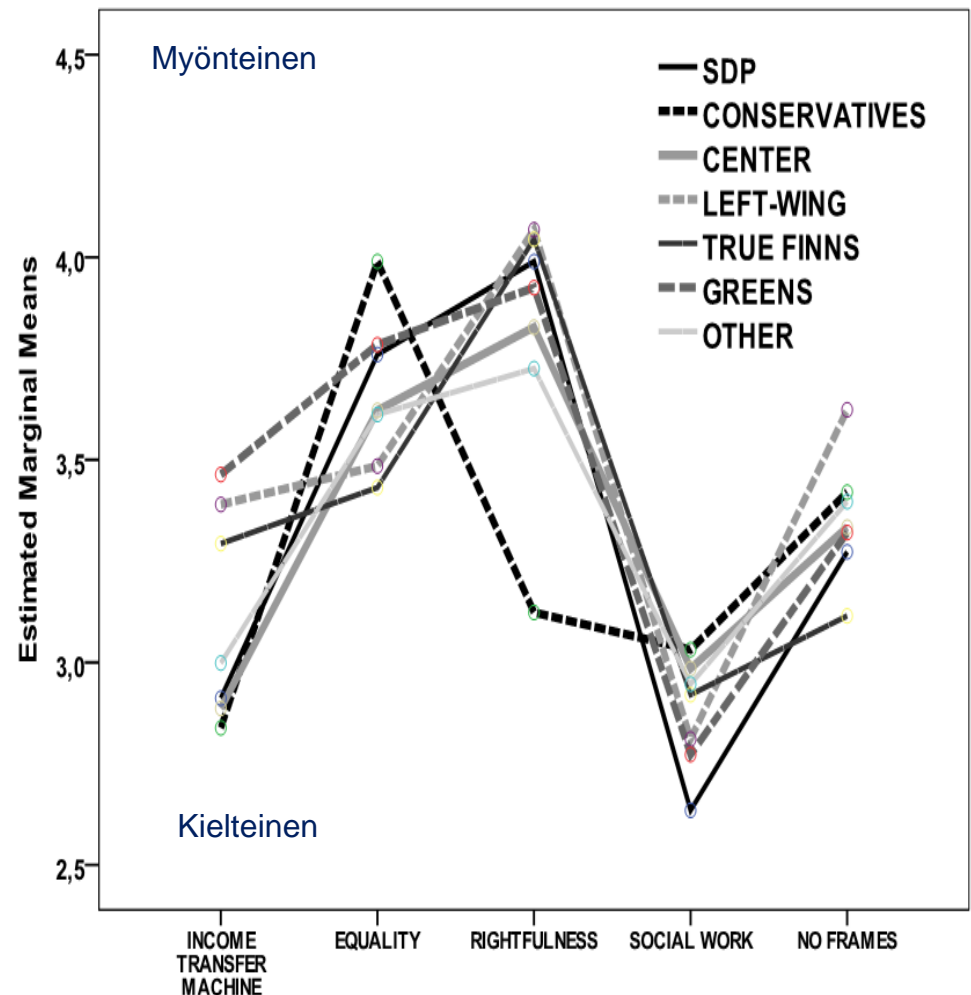
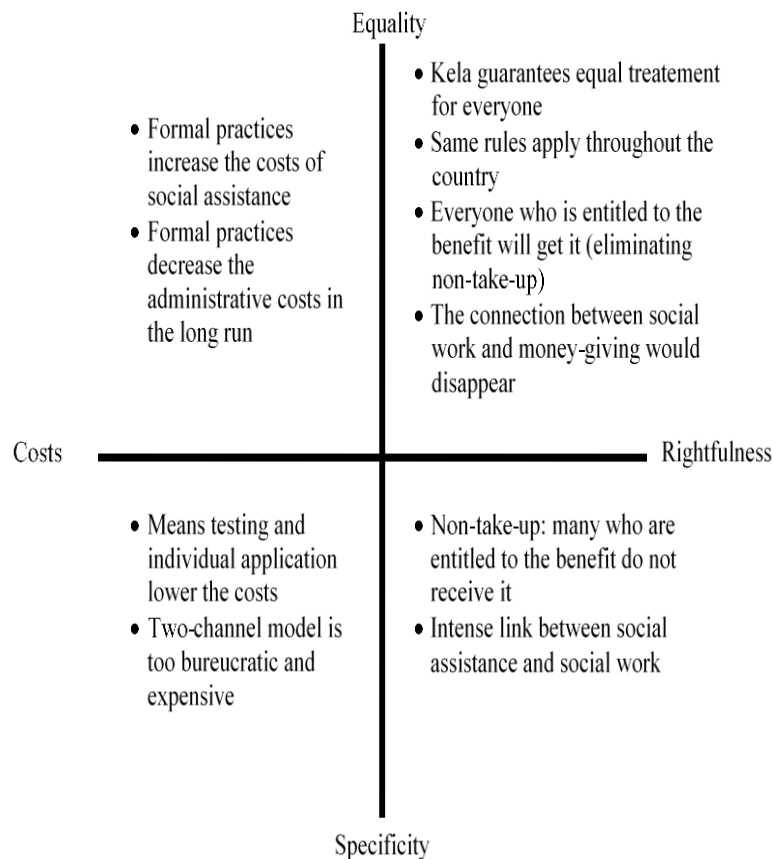
	TASAELÄKE	TYÖHISTORIA	TYÖTULO	ELÄKEMAKSU
Ehdottomasti ei	14	4	17	5
Luultavasti ei	35	9	23	11
En osaa sanoa	16	13	18	16
Luultavasti kyllä	22	45	33	46
Ehdottomasti kyllä	13	29	9	22

Mutta tausta vaikuttaa, mikä on legitiimiä ja mikä ei...

	Tasaeläke	Työhistoria	Työtulo	Eläkemaksu
SDP	-	-	-	-
KOK	-0,502***	0,376***	0,677***	0,526***
KESK	-0,080	0,022	0,153*	0,130*
VAS	0,122	-0,269**	-0,345***	-0,377***
työssä	-	-	-	-
työtön	0,285**	-0,207**	-0,212*	-0,346***
eläkkeellä	0,021	0,014	0,104	-0,026
opiskelija	0,343**	-0,279**	-0,118	-0,129
muu	0,143	-0,114	-0,113	-0,170

Erilaiset legitimaatioperustat: Esimerkki toimeentulotuen Kela-siirron legitimoinnista (Kangas, Niemelä & Varjonen 2014)

Esimerkki poliittisen päätäkseteön huonosta legitimisaatiosta: eläkeläisten asumistuki

(<http://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/2730>)

Kysymykset ja kysymysten kehystykset	Oikein		Väärin		En osaa sanoa
	Täysin	Osittain	Osittain	Täysin	
1. Onko oikein, että hallitus leikkaa eläkeläisten asumistukea?	1	15	29	52	3
2. Onko oikein, että eläkeläisten asumistuki yhdenmukaistetaan yleisen asumistuen kanssa?	13	31	21	17	18
3. Eläkeläisten asumistuki on anteliaampi kuin yleinen asumistuki. Onko oikein, että eläkeläisten asumistuki yhdenmukaistetaan yleisen asumistuen kanssa?	18	33	23	19	8
4. Eläkeläisten asumistuki on anteliaampi kuin yleinen asumistuki. Joissain tapauksissa samalla tulotasolla eläkeläinen voi saada satoja euroja kuukaudessa enemmän asumistukea kuin esimerkiksi työtön saa samalla tulotasolla. Onko oikein, että eläkeläisten asumistuki yhdenmukaistetaan yleisen asumistuen kanssa?	21	35	23	13	8

- Poliittinen keskustelu eteni opposition kehyksessä 1
- Hallitus oli osaamaton käyttämään legitimaationa kehystä 4
- Kehys 2 ei vetoa moraaliin, siksi paljon EOS
  - Helppo sanoa, että on-se-niin-väärin

Summeeraus

- Vaikea taistella puhtain asein puhtaan asian puolesta
- Päämäärät ja keinot voivat lyödä toisiaan korville
- Suomalaisilla vahva meritokraattinen eetos, mutta vahvana myös 'ketään ei jätetä'
- Eroja sosio-ekonomisten ryhmien ja äänestäjien välillä, myös puolueiden sisäisissä linjoissa eroja sen mukaan puhutaanko tulonsiirroista vaiko palveluista
  - Mietin toimiiko tämä?

liberalisti
paternalisti

tulosiirrot
vihr, Vasl
kokoomus, SDP, KD

palvelut
kokoomus, KD
SDP, Vasl, Vihr,

Asiasta enemmän

- Airio & Kangas (2017): “Suomalaisten käsitykset oikeudenmukaisesta eläkejärjestelmästä” Yhteiskuntapolitiikka Vol 82 (2017), pp. 617-629.
- Apunen, Haavisto, Kallio, Kangas, Kiljunen, Niemelä & Pernaa (2013): Poliitiikan sekahaku - Mitkä asiat yhdistävät ja erottavat puolueita? Helsinki: EVA 2013.
- Kalliomaa-Puha & Kangas (2015): Yhteistä ja yksityistä varautumista – vanhusten hoivan tulevaisuus. Helsinki: Kalevi Sorsa säätiö.
- Kangas, Niemelä & Varjonen (2014): “When and why do ideas matter?” European Political Science Review, Volume 6 (2014) 1: 73-92.
- Tenhunen, Airio, Kangas, Koskenvuo & Kuivalainen (2017): Eläketiedon merkitys. Suomalaisten mielipiteet vuoden 2017 eläkeuudistuksesta. Helsinki: Eläketurvakeskus, 2017.
- Takala (2015): Luottamus eläketurvaan vuosina 2011 ja 2014. Helsinki: Eläketurvakeskuksen raportteja 4/2015.
- Vaittinen (2017): 'Sosiaalivakuutus elinkaaritulojen tasaajana', teoksessa Havakka, Niemelä & Uusityalo (toim.). Sosiaalivakuutus. Helsinki: FINVA.